

Список використаних джерел

1. V. Tovbych; W. Kalusche; N. Vusatiuk / Projectentwicklung von Immobilien im Vergleich und Deutschland als Sicht der Architekten und Bauingenieure /;
2. V. Tovbych; W. Kalusche; N. Vusatiuk / Verlag Dr. Flut, Munchen, 2014.- P.409-435/;
3. Spielbauer H., Ruland K-P, Blan K M., VKI Baukosten Gebaube, 2014. Statistische Kostenkennwerte Teil 1. Stuttgart; VKI, 2014, st.805.
4. Moller D-A, Kalushe W., Planungs – Und Bauökonomie, Oldenbourg Wissenschaftsverlang Gmb H., Munchen, 2013, St. – 573.
5. Kalushe W. VKI Handbuch HOAI 2013, Stuttgart, 2013, St. – 405.

*Бачинська Людмила Георгіївна, кандидат архітектури, професор,
Київський національний університет будівництва і архітектури*
**МІСТОБУДУВАННЯ ЯК ВІДБИТТЯ СУСПІЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИХ І ПОЛІТИЧНИХ УМОВ**

Історія людства у його життєдіяльності взагалі та населення окремого регіону, окремої країни, його найрізноманітніші характеристики, історія формування культурної спадщини (матеріальної і духовної), будь-які історичні події, пов'язані з життям населення, етапи економічного, політичного та культурного розвитку і багато чого іншого створюється людьми протягом їх життєдіяльності. Сучасна наука глибоко розглядає знання про людину і її життя і розподіляє їх по різних розділах. Це соціальна філософія («раздел философии, описывающий общество, его законы, его исторические формы, выявляющий логику социальных процессов... В современном обществе... она (соціальна філософія – Б. Л.) становится выражением динамики общества, тенденций развития современного общественнознания...»), – пише В. Є. Кемеров [1, с. 840]. Це психологія і соціальна психологія, філософія історії, філософська антропологія, соціальна історія, культурологія, історіографія, історія повсякденності та інші. В. В. Кизима відзначає, що «сегодня вопрос о природе социума актуален в связи с превращением мирового сообщества в органическую целостность... мировое сообщество, рассматриваемое в своей субстанциональной полноте и качественном своеобразии, и понимается как собственно *социум* (виділено автором статті. – Б. Л.). А его конкретные общественные феномены, исторические события, социальные, политические, экономические и духовные явления, структуры, отношения, изменения и трансформации – как *формы его проявления*. ...актуальность понятия социума возрастает с каждым днем... [2, с. 3-4]. Сегодня ясно, что люди – не только пассивный субстрат, а и энергетическая основа жизни социума, их деятельность способна менять характер и направленность общественных процессов на каждом этапе их развертывания» [2, с. 13]. Автор підкреслює надзвичайну важливість значення соціуму в сучасному світі в зв'язку з процесами глобалізації, що відбуваються. Тоді виникає питання, чи не є обмеженим на

сьогодні коло питань, які розглядає соціальна історія? Чи можна тільки досліджувати певні проблеми існування, характеристик та життєдіяльності соціуму? І чи можна, вивчаючи суспільні процеси, знайти відповіді на суть та напрямки формування культурної спадщини народів, до якої відносяться й містобудування і архітектура як найзначніші і найвиразніші прояви матеріальної та духовної її складової?

Якщо ми приймаємо, що життєдіяльність соціуму породжує усі процеси на нашій планеті як позитивні, так і негативні, і, навіть, є небезпека втратити наш Дім, то роль соціальної історії значно підвищується і розширюється, вона може стати галуззю науки, яка збере окремі питання соціального життя під загальною назвою. В. В. Кизима пише: «... необхідним пересмотр самого понятия социальной истории и переход на периодизацию ее с позиций универсальных тоталлогических параметров. Но такой принцип требует похода к социуму как к тотальности» [2, с. 22]. Отже, вже зрозуміло, що соціальна історія *може розглядати* закони і тенденції суспільного прогресу. І не тільки на загальнотеоретичному рівні, але й, зробимо припущення, прикладному. Саме за допомогою вивчення соціально-економічних процесів в історичному контексті через соціальну історію з'являється можливість з'ясувати причини появи і особливості розвитку містобудування в просторі і часі, на територіях різних країн.

Потреби людини з давніх часів по перетворенню оточення навколо себе змінювалися з плином часу і формувалися відповідно до рівня економічної і культурної зрілості [3, с. 13]. Усвідомлюючи свої потреби, людина намагалася їх задовольнити за допомогою праці та опанування довкілля. Вона і в давні часи, і зараз не може існувати без продуктів харчування, техніки, житла, міської культури і багато чого іншого, що вона отримує за сприянням соціально-економічного і науково-технічного прогресу. Тому *основа життя людства полягає у його господарській (економічній) діяльності*. Різні види господарської діяльності здавна перетворювали людські індивідууми у спільноту, визначали соціальну роль кожного учасника єдиного економічного процесу, формували базу для зародження держави з певною системою правління. Соціальна організація мала внутрішню структуру, спосіб суспільного устрою, створювала відповідну форму існування усіх учасників саме цього економічного процесу, потрібну саме для даного виду господарської діяльності і таку, яка відбиває саме цей спосіб суспільного буття [4, с. 6-18].

Реорганізуючи оточення, людина усвідомлювала свої вимоги до простору навколо себе, серед яких важливо було визначити місцеположення та параметри простору, щоб забезпечити захист роду, родини і найкращі умови виконання всіх належних функцій. Так з'явилися перші архітектурні об'єкти, і в першу чергу це було житло для людини, *як первинний і найважливіший об'єкт, що акумулював різні види діяльності* (забезпечував умови життєдіяльності, реабілітації фізичних і духовних сил та захист від агресивного впливу довкілля). Житло зберігало безпеку найближчого оточення, надавало можливості обирати способи особистого існування. Розвиваючись, воно так

само, як й інші архітектурні об'єкти, що виникли пізніше, слідувало за людиною, динамікою її потреб, вдосконалювалось, розподілялося на категорії, типи, залежно від того, для яких верств населення воно призначається.

Поява первісних помешкань для розселення громади сприяли утворенню перших поселень за композиційними прийомами, що визначалися особливостями їхнього функціонування протягом часу та потребами захисту. Внаслідок тривалого і складного історичного процесу з плином часу містобудування та архітектура будівель перетворилися на велику галузь архітектурно-містобудівної діяльності, яка становить найзначнішу за масштабами і роллю частину матеріальної і духовної культури людства, і є результатом економічного життя певного типу соціуму. У відповідності до існуючої структури цього соціуму, включаючи представництво влади і верстви, що стоять на її захисті, і ролі кожного з членів цього соціуму, виникає спосіб розселення представників різних соціальних верств у міському просторі, з'являються певна композиція і форма архітектурно-просторової організації, типологія громадських і житлових споруд, типи містобудівних ансамблів і закономірності їх побудови, стильові переваги, пріоритети у виборі пакету нагальних проблем, котрі потребують вирішення засобами містобудування і архітектури та багато чого іншого, що знаходиться в компетенції зодчества.

Містобудування та архітектура, які є матеріальним втіленням потреб людини в різні епохи, як у дзеркалі відбивають громадське життя цієї епохи, породжуючи певні прийоми планування та архітектурні стилі, що акумулюють у собі функціональні й естетичні запити людини відповідно до рівня розвитку суспільства і сформованого ним естетичного ідеалу. Будь-яка людина формується як особистість й набуває свого особистого життєвого досвіду під впливом безлічі різноманітних чинників, серед яких визначальними є економічна система держави, рівень економічного розвитку, система правління та політика держави, рівень науково-технічного прогресу, історичні події, культурна діяльність і традиції народу, релігійні погляди і багато чого іншого. Природа (Всесвіт) і людство як її частина є *системою, що самоорганізується*, в якій за час її еволюційного розвитку можуть утворюватися зародки протилежних тенденцій, і в процесі вдосконалювання цієї системи за умов досягнення верхньої позиції, коли кількісне зростання перетворюється на нову якість і в еволюційному процесі виникає ситуація кризи, руйнування старих форм, відбувається заміна тенденції, що існувала, новою, що визріла за цей час у надрах суспільної свідомості [5, с. 9-14].

Будь-який архітектурний об'єкт є продуктом, створеним людиною для власних потреб, тому він розвивається, змінюється за своєю структурою, конструктивною системою, формою та способами взаємодії з оточенням разом з людиною. Змінюється його пластика, колір, композиційна побудова, виникають симетричні або асиметричні рішення його простору. Для людини, що вихована на базі певного суспільного досвіду і рівня культури, сформована відповідно до породженого суспільною свідомістю певного естетичного ідеалу, важливо, щоб отримана нею візуальна інформація й естетична оцінка будь-якої

споруди, збігалися з її баченням, відчуттям, усвідомленням гармонійності архітектурного об'єкта.

Архітектура, як і містобудування, яке можна вважати архітектурою більш крупних об'єктів, оскільки містобудівні об'єкти й архітектурні споруди відносяться до єдиного об'єктного ряду, формуються під впливом різноманітних чинників: природнокліматичних, економічних, соціальних, релігійних, науково-технічного прогресу, історичних подій, політичного життя народу, ідеологічних, естетичних і багатьох інших. Вид визначальної господарської діяльності людей у певну епоху (економічний лад), як зазначено вище, породжує відповідну їй структуру соціуму з чітко вираженою роллю кожного члена суспільства. Соціальна структура населення містить і репрезентацію влади в державі, і представництво тих верств населення, що слугують владі, що стоять на її захисті, що працюють для підтримки влади – це армія і внутрішні війська для зовнішнього і внутрішнього захисту, провладні політично-ідеологічні сили, навіть, за певних умов релігійні та інші організації. Відповідно до суспільних пріоритетів у соціальній ієрархії вибудовується схема розподілення верств населення за рівнем статків, де на сходинках вище знаходяться найзаможніші.

Саме цей соціум як система зв'язків або відносин, що виникають з сумісного життя людей, відтворених і трансформованих їхньою діяльністю, саме ця соціальна структура населення, відповідна до економічних відносин, має свою сформовану суспільну свідомість як результат життєдіяльності. Суспільна свідомість містить різноманітні суспільні погляди – світогляд, ідеологію, спрямованість на опрацювання теоретичних проблем, національні традиції, здатність до певної історичної оцінки, життєвий досвід, норми моральності, законодавство та право, що прийняті в державі, і взагалі будь-які прояви культури народу, в тому числі й комплекс різноманітних потреб з відповідними вимогами до комфорту і сформований естетичний ідеал. *Отож, і потреби, і естетичний ідеал як частина суспільної свідомості є продуктом епохи з певними економічними відносинами і відповідною соціальною структурою населення.* Підсумком життєдіяльності людей є не тільки система сформованих поглядів, але й плоди цієї діяльності у вигляді різноманітних надбань матеріальної культури, значною частиною якої за масштабами, тривалістю створення, матеріального внеску і обсягам трудових зусиль, а також за ступенем відбиття соціально-історичних процесів є містобудування та архітектурні споруди. За Е. Грушкою будівництво населених міст – це колективна справа «комплексного характеру»: вона утворює засоби суспільного життя людей на окремих етапах суспільного розвитку і водночас стає виразним ідеологічним і державно-політичним знаряддям [3, с. 19], тобто відбиває функціональні потреби і художні переконання.

Відповідно до соціальної ієрархії головна архітектурно-містобудівна діяльність населення будь-якої країни завжди спрямована насамперед на виконання замовлень верхніх прошарків в суспільстві, тих, хто визнані суспільством як найавторитетніші і найвпливовіші, від кого залежить подальша

доля держави і населення. Тому неабияким аспектом формування архітектури та стилю, як такого, є відображення в них впливу ідеології існуючої системи правління, котра відбивається, передусім, у спорудах – представниках офіційної архітектури: резиденціях, адміністративних й урядових будівлях, а також у різноманітних типах громадських будівель, що репрезентують владу.

Таким чином, належність до різних фаз певного економічного стану відбиває відмінності рівня формування суспільної свідомості (а, отож, і духовного життя, ідеології правлячої верхівки, естетичного ідеалу тощо), і через те спостерігається неоднакове сприйняття архітектурної форми і такі несхожі вимоги до її відтворення, що обумовлює або неоднаковий ступінь зрілості певного архітектурного стилю, або перехід від одного стильового напрямку до іншого.

Список використаних джерел

1. *Современный философский словарь* / Под общей ред. д.ф.н. профессора В. Е. Кемерова.- 2-е изд., испр. и доп. – Лондон, Франкфурт-на-Майне, Париж, Люксембург, Москва, Минск /»ПАНПРИНТ», 1998. – 1064 с.
2. *Кизима В.В.* Социум и Бытие. – К. : Издатель ПАРАПАН, 2007. – 204 с.
3. *Грушка Э.* Развитие градостроительства / Э. Грушка. – Братислава: Издательство Словацкой Академии наук, 1963. – 609 с.
4. *Бачинська Л.Г.* Архітектура житла: Проблеми теорії та практики структуроутворення. – К.: Грамота, 2004. – 408 с.
5. *Бачинська Л.Г.* Архітектура житла України середини ХХ – початку ХІХ століть (історико-аналітичний нарис): навчальний посібник / Л.Г.Бачинська. – К.: КНУБА, 2016. – 292 с.: іл.

*Івашко Юлія Вадимівна, доктор архітектури, професор,
Київський національний університет будівництва і архітектури*
**ЗАКОНОДАВЧА ПОЛІТИКА В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ
СПАДЩИНИ МОДЕРНУ В УКРАЇНІ**

Архітектура, як специфічна форма суспільного буття, є штучно створеним простором життєдіяльності людства, втілена в найрізномантніших спорудах, які формують середовище з різним функціональним призначенням і незчисленним розмаїттям архітектурних форм.

Архітектурне середовище є відображенням складних соціальних, економічних, політичних процесів, для яких притаманною є постійність змін. У сукупності вони складають сутність явища архітектури і справляють безпосередній вплив на процеси формоутворення, які, в свою чергу, теж зазнають постійних змін у часі і у просторі.

Відомо, що кожна значна історична епоха відрізняється специфікою архітектурних форм, стійкою системою функціональних, просторових, естетичних характеристик, що узагальнюються поняттям стилю епохи. Стиль епохи – поняття, яке, крім архітектури, охоплює широке коло етичних,